

PETER KRISTOFFERSEN

BIFURKATION - OM FREUD OG JUNG

1

Der er i det mindste to klart forskellige måder, hvorpå man i dag kan vurdere spaltningen mellem freudianere og jungianere. Man kunne således vælge at analysere på det brud, der finder sted imellem Freud og Jung, for derigennem at fremskrive freudianismens og jungianismens respektive specificitet, eller man kunne i stedet vælge at tage sit udgangspunkt i en til i dag opdateret udgave af det, der allerede i bruddet tegner sig som to radikalt forskellige orienteringer, der strengt taget intet har med hinanden at gøre.

Vælger man den sidstnævnte fremgangsmåde - og det er, hvad jeg gør i det følgende - vil radikaliteten i forskellen mellem de to retninger blive væsentligt stærkere fremtrædende, end det ville være tilfældet for den synsvinkel, der valgte at analysere på selve bruddet mellem Freud og Jung. På det tidspunkt, hvor bruddet fandt sted, stod det ikke klart, at de to retninger ikke har noget med hinanden at gøre. Det gør det derimod i dag, hvor ikke mindst Jacques Lacans reformulering af psykoanalysens grundmomenter har gjort det muligt at slå fast, at Jungs opgør med Freud ikke drejer sig om mere eller mindre betydningsfulde justeringer af bestemmelserne i det psykoanalytiske felt, men beror på en omgåelse af selve det, der konstituerer dette felt i dets specificitet, nemlig opdagelsen af det ubevidste.

At Freuds og Jungs projekter ikke tilhører det samme felt, betyder bl.a., at de ikke er umiddelbart sammenlignelige. En sammenligning mellem to felter må - såvel som enhver anden manøvre, der griber ind i begge felter - nødvendigvis tage stilling til fordel for det ene af de to. En sådan stillingtagen kan videnskabssteoretisk set foretages på to forskellige måder: den spontanrealistiske og den subjektstrukturelle.

Den **spontanrealistiske** synsvinkel turde være velkendt, eftersom den er det im- eller eksplicitte grundlag for noget i retning af halvfems procent af det, der her i landet går under betegnelsen humanvidenskab, ligesom den også sætter parameteren, når den institutionaliserede naturvidenskab i helhedens hellige navn søger åndelige tilskud i human- og samfundsvidenskaberne. Kort fortalt afstedkommer den en fremgangsmåde, som består i, at man stipulerer en realitetsramme for det, som man udtaler sig om, således at denne ramme fungerer som reduktions- eller henvisningsgrundlag for de fænomener, man foregiver at forklare. Uanset om denne "realitet" har form af f.eks. en skinhellig emancipationsfilosofis naive og selvevidente kategoriel - historien, fornuften, den herredømmefri kommunikation o.s.v. - eller den mindre pompøst, men bestemt ikke mindre skinhelligt udgøres af den akademiske scientismes mange mulige "objekter", resulterer dyrkelsen af den altid i en facitlistetænkning, hvor alle variable til syvende og sidst kan føres tilbage til de præetablerede kategorielle konstanter, som dermed bliver den således realitetsforankrede sandheds absolutte synspunkt. En på denne måde spontanpsykologisk videnskabsteori vil i øvrigt altid være kendetegnet ved, at de manøvrer, den foreskriver, kun vil have konsekvenser for alle andre end dens proselytter, som jo, idet de en gang for alle befinder sig i sandhedens endegyldige favntag, pr. definition har såvel retten som realiteten på deres side.

Den **subjektstrukturelle** synsvinkel kan som sagt også befinde sig i et alternativ, som er afgjort på forhånd, men her er afgørelsen ikke forbundet med den slags idealiserende og selvparaderende tomgangstænkning, som den naive spontanrealisme reproducerer sig ved. Når en subjektstrukturel synsvinkel til tider må fastholde, at et alternativ er afgjort på forhånd, hænger det derimod sammen med, at alternativets to bestanddele i selve deres grundstruktur er hinanden uvedkommende. Hvis der består en sådan inkommensurabilitet mellem de to bestanddele, vil en sammenføring af dem ikke kunne foretages fra et synspunkt, der er fælles for dem, hvad enten det antages at befinde sig i det ene af fænomenerne eller uden for dem begge. En hvilken som helst sammenføring må nødvendigvis foregå med udgangspunkt i det ene af fænomenerne, og som sådan vil det kunne give anledning til en problemstilling, der vedrører de to fænomeners - og dermed ikke mindst selve synsvinklens - **grænser**. Men det forudsætter vel at mærke, at problemstillingens synspunkt bringes til at fungere i konsekvensmæssig overensstemmelse med dets **strukturalitet**, og at denne strukturalitet ikke på blokerende vis overlejres af en for stærk "realisme".

I deres respektive grundstrukturer er Freuds og Jungs projekter som antydet inkommensurable, og en hvilken som helst sammenstilling af dem kommer følgelig ikke uden om i selve sit udgangspunkt at måtte tage stilling til fordel for det ene af de to grundarrangementer.

Med denne bestemmelse har jeg sådan set allerede antydet, til hvilken side min egen stillingtagen falder ud, nemlig til fordel

for det felt og den subjektstrukturelle problemstilling, der er konsekvensen af Freuds opdagelse af det ubevidste. Til forskel fra et sådant psykoanalytisk udgangspunkt ville et udgangspunkt i jungianismen nemlig uden tøven holde en umiddelbar sammenligning for mulig. Videnskabsteoretisk set er jungianismen - til trods for aldrig så megen mysticisme - en spontanrealisme. Fastholder man denne bestemmelse, bliver det også nemmere at forklare, hvorfor det i så høj grad er i jungianismens bank, at vidt forskellige afarter af den (store) antiintellektuelle del af den hjemlige akademisme søger deres dækningsløse cheks vekslet til fikse ideer, som kan imødekomme de altid kværnende krav om totalitet, helhed, identitet og andre udgaver af definitiv selvghed. (1) Som en form for rentelignende modydelse får det marked af vidtløftig, okkult og befamlende sjælesørgeri, der knytter sig til jungianismen og dens søsterselskaber, intet mindre end de akademiske institutioners blåstempel på den realitets- og identitetsramme, bondefangeriet foregår inden for. (2)

2

At Freud opdager det ubevidste vil ikke sige, at han fra et eller andet almenmenneskeligt synspunkt - d.v.s. et synspunkt, der alene bestemmes af at være sat som attribut til det stykke "realitet", der går under betegnelsen "mennesket" - får øje på et realitetselement, som ingen før ham havde formået at stille skarpt på.

Freuds opdagelse af det ubevidste kan alene bestemmes **strukturelt**, idet den er uløseligt sammenhængende med fremkomsten af en ny problemstilling vedrørende '**mening**'. Det ubevidste er derfor heller ikke en kategori, til hvilken man kan henføre forekomster med bestemte kendetegn; hvis det havde været tilfældet, ville det i øvrigt have været så som så med nyheden i opdagelsen, ligesom det fortrængningsbegreb, der hører sammen med det ubevidste, ikke ville have været andet end en tillempling af den antikke mekaniske fysiks fortrængningsbegreb til et nyt område.

Bestemmelsen af det ubevidste kan kun foretages i forbindelse med den nye synspunktstruktur, hvis frembringelse er en del af selve Freuds opdagelse.

Et synspunkt er en diskursiv konstruktion og vil, fordi det er lokalt, altid være begrænset med hensyn til muligheder og rækkevidde. Som synspunkt for **tænkning** er det et **spaltet** synspunkt, men spaltningen er dog ikke uden videre en spaltning mellem "det sete" og "det usete" og har derfor heller ikke med et jeg's mere eller mindre åbenlyse eksistensfilosofiske valg af gøre. Det såkaldte jeg er tværtimod et **objekt**, der afsættes i kraft af synspunktspaltningen, selv om det samtidig er en instans, der søger at harmonisere synspunktet til en **identitet** og dermed til **det mulige**. Tænkning er imidlertid aldrig slet og ret tænkning i

eller på grundlag af identiteter. Tænkning er differentiering, forskelsarbejde, og kan derfor heller ikke have identitetsstørrelser som 'individet', 'mennesket', 'bevidstheden', 'fornuften' eller for den sags skyld 'fællesskabet' som forandringsmæssig grund, som subjekt. At tænkningen er transcendental, vil netop sige, at den overskrider enhver sådan enhedslig identitet og altid slæber sin egen tomhed med i de enhedslige projekter, som den realiserer eller søger at realisere. Tænkningens dialektik er en *Nachträglichkeitsdialektik* i freudsk forstand.

Dermed være også sagt, at opdagelsen af det ubevidste langt fra at føje en ny identitetsbestanddel til bevidsthedsfilosofiens grundopstilling tværtimod radikalt ombyrder denne ved om ikke ligefrem at fjerne ethvert af dens mulige støttepunkter så dog at vise, at disse støttepunkter er begrænsede til at være jeg'ets anliggende. Herudfra bliver det således muligt at bestemme enhver udgave af bevidsthedsfilosofiens teleologisk stipulerede sammenfald mellem viden og sandhed - herunder også når det proklameres i emancipationens naive og luftige form - som en realitetsramme, der kun understøtter jeg'ets miskendelser og derfor ikke blot har en forklaringsværdi, som er lig nul, men ligefrem lukker af for forklaring og analyse; det sidste også selv om lukningen oftest finder sted i form af en im- eller eksplicit hævde af den maksimale forståelses mulighed, nemlig det omtalte sammenfald mellem viden og sandhed.

Det er akkurat **afstanden** mellem viden og sandhed, begrebet 'det ubevidste' til forskel skal fastholde. Det ubevidste er derfor heller ikke "noget", man "har". Det ubevidste er hverken individuelt eller kollektivt, men **singulært** og **diskursivt** - og det vil sige **strukturelt**. Kun fordi man har ladet gå i glemmebogen, at Freuds felt er talens felt og dermed et strukturelt felt, har det været muligt for en hel tradition at markedsføre psykoanalysen som en slags psykologi. Enhver snak om individualitet og kollektivitet i forbindelse med det ubevidste er ensbetydende med en **reduktion** af det ubevidste til bestanddel af en identitet, som ikke vil kunne fastholde de modsigelser i talen, som den psykoanalytiske problemstilling har som sit udgangspunkt.

Pointen i den såkaldte talekur er just, at talen udvikler sig i kraft af sin konstitutionelle modsigelses- eller differensstruktur, som derfor skal fastholdes og ikke gøres til genstand for en pseudo-ophævelse, der frakender sig selve sin "pseudo"-karakter.

Det skulle herefter ikke være vanskeligt at se, at Jungs såkaldte opgør med Freud omkring det ubevidste ret beset består i et veritabelt tilbagefald bag om selve psykoanalysens grundlag. Hos Jung er fundamentet således en - bevares original - udgave af den banalt realistiske psykologis personlighedstypologi, hvilket vil sige en substantielt bestemt identitet - personligheden - der fungerer som realitetsramme og reduktionsgrundlag. I anden omgang bliver denne enhed genstand for diverse deskriptive opdelinger (ekstraversion/introversion; animus/anima; etc.), ligesom den også bliver det, der danner holdeplads for okkulte

bestemmelser som "det kollektivt ubevidste" og de såkaldte arketyper.

Som bekendt udgøres det kollektivt ubevidste af en fælles arv af virtuelle og potentielle billeder, der - på tværs af deres specifikke realiseringsmodus hos det enkelte individ - betegner et **homogent indhold**, der danner fælles forankring for alle enkeltindividerne. Fordi disse indholdselementer således er det altopsgående totaliseringspunkt - den sidste identitet - er de samtidig sigtepunktet for individueringens teleologiske realiseringsbevægelse. I dette punkt falder dermed tre processer sammen: interpretation, symbolisering og individuel realisering.

3

Hos Freud indebærer opdagelsen af det ubevidste fremkomsten af **en position for interpretationen**. Man kan ikke sige, at opdagelsen **forårsager** denne nye position, eller at det omvendt skulle være fremkomsten af den nye position, der muliggør opdagelsen af det ubevidste. Hele pointen består i, at de to sider er **samtidige**, skønt forskellige.

En afgørende dimension i Freuds opdagelse består i, at **subjekt og udsagn ikke er sammenfaldende størrelser**. Dermed flyttes det, som videnskaberne og erkendelsesfilosofien kender som et grundspørgsmål om objektets sandhed over til at blive et radikalt anderledes spørgsmål om **subjektets sandhed**, forstået som noget, der alene fremstår i talen, og samtidig ombyrdes subjektfilosofiens bestemmelse af subjektets sandhed som noget, der beror på en inderlig identitet, idet denne sandhed nu fastholdes som beroende på **en forskel og på et tab**.

Det er overhovedet i forbindelse med dette ikke-sammenfald, at det bliver nødvendigt for Freud at indføre begrebet 'det ubevidste', ligesom det også er her, vi finder den strukturelle baggrund for, at han kan tale parallelt om fænomener som **symptomet, drømmen, fortalelsen, lapsus'en** og alle de øvrige **hverdagspsykopatologiske fænomener**; når han sammenholder disse fænomener, sker det således ikke på grundlag af en analogi, men ud fra **en strukturel lighed**.

Eftersom subjektet ikke kan sættes som identisk med - eller som indeholdt i - symptomet, drømmen etc., og eftersom disse fænomener for deres vedkommende heller ikke uden videre falder sammen med talen, må den analytiske akse stilles således op:

drøm
 subjekt - symptom - tale
 lapsus, etc.

Det er, anderledes sagt, en manifest diskrepans - et brud - i talen, der danner det udgangspunkt, der leder Freud til at

formulere en problemstilling, der er radikalt forskellig fra, hvad der ellers kendes af problemstillinger i betydningsdannelsens felt.

Fænomenerne mellem subjektet og talen - d.v.s. drømmen, symptomet, lapsus'en etc. - er, viser Freud, **overdeterminerede**. Denne overdetermination vedrører to ting. For det første hænger den sammen med **fortætningen** og angår som sådan det forhold, at et og det samme element repræsenterer flere associationer og således skal begribes i en **associationsstruktur**, i hvilken der foregår et **arbejde**. For det andet vedrører den det forhold, at overdeterminationens **sted** ikke er det samme som symptomet **sted**, hvilket betyder, at når man med Freud kan fastlægge overdeterminationens **sted** til **traumet**, så er der **ikke nogen umiddelbar lokaliseringsmæssig forbindelse mellem traumet og symptomet**. Symptomet er altså **ikke traumets udtryk**. Tværtimod handler traumet om, at der er **noget, som ikke kan symboliseres**, selv om der samtidig med symptomet rigtignok foregår en **forestillingsaktivitet**, som har en sammenhæng med symptomet. (3) Med overdeterminationsforholdet, som jeg her kun har givet en skitseagtig bestemmelse af, sættes der samtidig uomgængelige betingelser for **interpretationen**. Heller ikke interpretationen kan fra og med opdagelsen af det ubevidste længere holdes inden for en banal realismes erkendelsesramme. Det er nemlig ganske enkelt ikke muligt at fastholde f.eks. symptomet som et **udtryk**, der viser hen til et **indhold**, som det er op til en slags skriftkyndig at trække frem i dagens lys. Det tilkommer anderledes sagt ikke en **indforstået analytiker** at fortolke hvad det subjekt, der er **ude af sig selv**, idet det er forvist til udtrykkenes verden, ikke er i stand til selv at fortolke. Overdeterminationens faktum peger tværtimod på, at netop **ikke-sammenfaldet** mellem subjekt og udsagn er intet mindre end den **nødvendige betingelse** for, at der kan **interpreteres**, eftersom interpretation beror på afstand, på forskelle. Men det er dog ganske korrekt, at interpretationen nødvendigvis må gå for sig på grundlag af en vidensmangel; det betyder imidlertid ikke, at interpretationens sigtepunkt skulle være tilvejebringelsen af en viden. Det er på ingen måde tilfældet, og det hænger sammen med, at det ikke først og fremmest er analytikeren, men **analysanten**, der interpreterer. Associationsarbejdet i talekuren rummer en interpretation, hvis sigtepunkt er **strukturelt** - og ikke banalt indholdsmæssigt.

Den i virkeligheden ret så radikale omvæltning at lade interpretationen bero hos analysanten er hos Freud begrundet i antagelsen af den **føromtalte subjektets sandhed** som noget, der er knyttet til talen. (4) I første omgang er det selve analysantens engagement i symptomet sammenholdt med hans **samtidige "fremmedhed"** over for det, der får Freud til at sætte, at selv om analysanten præsenterer symptomet i en modus af **ikke-viden**, så er der dog tilstrækkeligt med vidnesbyrd om, at symptomet **betyder** i subjektets tale, og derved om, at der allerede fra første færd er tale om en interpretation.

Med denne akse som basis i den psykoanalytiske interpretation bliver det samtidig klart, at analytikeren for sit vedkommende intet kan vide om symptomet **singulært** specifikke betydnings-sammenhænge **på forhånd**, og da disse betydnings-sammenhænge altid som just anført er **specifikke**, vil det heller ikke være muligt at søge eventuelle interpretationer forankret i på forhånd fastlagte doktriner. Den psykoanalytiske viden indgår således ikke i nogen lærebygning, men må fastholdes som værende under permanent udarbejdelse.

I det analytiske arbejde spiller **grænsen** mellem viden og ikke-viden en afgørende rolle. Den tekniske krumtap i det analytiske arbejde er som bekendt reglen om den frie association, i følge hvilken analysanten pålægges at sige alt, hvad der falder ham ind, uden hensyn til, om han selv måtte finde enkelte elementer uvedkommende. Hvad der sker i løbet af denne proces, er ikke, som det undertiden har været antaget, en befriende "bevidstgørelse", hvis indsats skulle være en indholdsmæssig identitet. Det er tværtimod just en sådan det imaginæres dominans, der brydes, idet det nemlig er selve **subjektets** opdukken som grænsen mellem viden og ikke-viden, processen sigter imod. I løbet af den frie association sker der en kombination af de elementer, der i første omgang ikke forekommer at have nogen betydningsmæssig sammenhæng; der frembringes en **viden**, hvis subjekt hverken er analytikeren eller en skjult kraft og jo heller ikke kan være det jeg, der taler under suspension. Subjektet beror derimod i selve taleakten, i selve associationsprocessen, men fremstår dog først **nachträglich** deri, således at denne **Nachträglichkeit** er en del af dets bestemmelse. Dermed er subjektet såvel som den viden, der opstår i kæden, noget, der hele tiden er i sin vorden.

Analytikerens funktion i denne sammenhæng består som antydnet ikke i at være en præetableret videns funktionær, sådan som det eksempelvis ville være tilfældet i en kur efter medicinsk mønster. (5). Analytikeren skal ved sin indgriben i processen støtte dennes strukturalitet, sådan som jeg netop har skitseret den. Dermed er størrelsen 'analytiker' slet og ret en del af strukturen og ikke en størrelse, der hidkalder sig sin sanktion udefra, det være sig som subjekt for en viden, som ideal eller som repræsentant for et mere eller mindre kontraktuelt kodificeret ideologisk gode.

Helt anderledes forholder det sig hos Jung, for hvem det ubevidste har status som en autentisk identitet, som subjektet er i speciel overensstemmelse med i bestemte tilstande, f.eks. i drømmen. Disse tilstande bliver da at forstå som eksterioriseringer af en ubevidst proces, gennem hvilken den sidste og inderste sandhed bringes til fremstilling.

For drømmeanalysen - såvel som for symptombestemmelsen - indebærer denne opfattelse en prospektiv finalitet, der garanterer interpretationens sandhed. Analysens perspektiv bliver således en integration af alle individets virtualiteter - en final identitet, hvis garant analytikeren er. Derfor er betegnelser som "terapeut"

eller "healer" da også langt mere rammende i denne sammenhæng end betegnelsen "analytiker", idet en terapeutisk fremgangsmåde er karakteriseret ved i et og alt at støtte sig på en prætableret etik - en moral(e), kunne man sige - mens psykoanalysens etik drejer sig om at lade subjektet fremtræde i dets irreduktible singularitet og dermed udelukker almene moraler.

Som betydningsfinalitetens garant må den jungianske fortolker i sagens natur tage aktivt del i interpretationsprocessen. Ja, ikke blot det - han må være selve interpretationsprocessens drivkraft, dens subjekt! Hvor Freud for sit vedkommende altid med omhu insisterer på, at analytikeren skal afholde sig fra at gå ind og pådutte analysanten grydeklare, præfabrikerede almene løsninger, der går jungianeren til forskel ind som repræsentant for den jungianske lærdom for at sikre almenheden. (6) Det betyder imidlertid ikke, at analysanten slet og ret underlægges doktrinen, sådan som det er tilfældet i en række andre fortolkningspraksisser, der grunder sig på et reservoir af én gang for alle fastlagt viden, f.eks. medicinen. Som den, der jo er mere end godt på vej mod et intimt forhold til den almene ubevidste sandhed, er analysanten forlenet med så megen autenticitet, at vedkommende er i sin fulde ret til aktiv deltagelse hånd i hånd med analytikeren. Indforståethed mellem analytiker og analysant kan man vel kalde denne gensidige omklamring og fælles selvtilstrækkelighed defineret af en doktrin, hvis karakter af evangelium vel efterhånden turde være indlysende.

Når en sådan doktrin er etableret, er den det i princippet én gang for alle. Herefter vil interpretation ganske enkelt bestå i en henføring af f.eks. drømmens elementer til doktrinen enhedslige betydningsgrundlag. Ligegyldigt hvordan disse elementer er indrettet, vil det altid være muligt på den ene eller den anden måde at få dem til at handle om det, som doktrinen én gang for alle har fastslået, at drømmen skal handle om. Derfor får en sådan dybdepsykologisk drømme"tydning" på én gang karakter af facitlistetænkning og fortolkningsmani.

Umiddelbart kunne man tro, at facitlistetænkning og fortolkningsmani måtte udelukke hinanden. Det er imidlertid ikke tilfældet. Manien består nemlig i, at et element uden videre sættes at repræsentere **noget** - nærmere bestemt en substantiel betydningsidentitet - for en eller anden, og dette "noget" vil altid kunne findes i facitlisten, som udgør den vilde interpretations forlods stipulerede realitetsramme.

Omsat til en symbolteori vil dette sige, at udtrykkene i al deres forskellighed og mangfoldighed til syvende og sidst viser sig at henvise til det samme identiske, almene og enfoldige indhold. Tilvejebringelsen af den ophøjede mindstefstand mellem mangfolden og enfolden kan man da kalde "symbolisering", og endemålet for symboliseringen - eller for "symbolernes forvandling", om man vil - er den identitet, som Jung kalder for selvet, og som idealiter er en slags sammensmeltning mellem det individuelle og det kollektive. Dermed bliver symbolerne elementer

af et sprog, hvis nødvendighed alene beror i enkeltelementernes iboende og dermed selvberørende betydningsværdi, og dermed bliver "det ubevidste" til et **reservoir** af symbolelementer, der i interpretationen fungerer som verifikatorisk alibi for snart den ene snart den anden vidtløftige hypotese.

En interpretation, der på denne måde støtter sig på betydningens totalitet, udelukker det betydningsarbejde - heriblandt den strukturimmanente oversættelighed - der for Freud var afgørende for selve antagelsen af det ubevidste.

Hos Freud er det dette betydningsarbejde, der åbner den sprække i den imaginære betydningsverden og dermed udstyrer interpretationen med en **grænse** samt nødvendiggør den distinktion, som Lacan har formuleret som distinktionen mellem udsagnet's subjekt og udsigelsens subjekt.

Dermed bliver også symbolets status en anden. Som allerede nævnt er det i og med et elements placering i en struktur, at Freud taler om interpretation. Med Lacans formulering er det i og med, at et element konstitueres som **signifiant** - d.v.s. som **forskelligt** fra alle de øvrige elementer i strukturen - at der bliver tale om en meningsproblematik. Udgangspunktet er altså med andre ord en **heterogenitet** og ikke en stipuleret homogenitet. Men denne struktur er imidlertid ikke - sådan som det til tider antages - ensbetydende med, at alting blafrer i lige-gyldighed. Der er nemlig tale om **orienteringer**, ikke af, men i strukturen. I og med at symbolerne ikke som hos Jung er præstrukturel bestemte, må Freud afvise enhver tydningspraksis, der foregiver at være funderet på faste symboloversættelser. En fast symboloversættelse ville være ensbetydende med forud for enhver analyse at antage en samling af sidsteinstansviden, og dermed ville den uomgængelige konsekvens blive, at selve den analytiske akt blev elimineret. Man kunne i den forbindelse sige, at hvor den **terapeutiske** fremgangsmåde sigter mod at gøre den analytiske akt overflødig, er **analysen** karakteriseret ved, at den fastholder den analytiske akt som selve pointen - en **pointe**, der på samme måde som i vitsen først fremstår **nachträglich**.

Når det er sagt, er det imidlertid nødvendigt at tilføje endnu en bestemmelse, idet Freud i forbindelse med interpretationen også taler om noget, som man - hvis man så bort fra det strukturelle grundlag - kunne foranlediges til at tro var symboler, der indgår i en form for fast oversættelsesforhold. Men så lidt som nogen anden bestemmelse hos Freud kan denne læses uden om det basale strukturforhold. Freud placerer da også ganske klart disse symboler, hvis særkende er, at de fungerer som stopklodser for den frie association, som elementer, der optræder i det, jeg med Lacan kaldte for signifiantstrukturen.

Det hedder endvidere om disse "sorte huller" i signifiant-kæden, at de udgøres af noget, som det strengt taget allerede er for meget at kalde for "noget", eftersom det nemlig er **umuligt** at symbolisere. Det drejer sig anderledes sagt om en slags **tab** eller **negativum** i signifiant-kæden, og når Freud i den forbindelse bl.a. nævner grundelementer som **døden** og **den seksuelle forbin-**

delse, skal det naturligvis ikke forstås på den måde, at det ikke skulle være muligt at tale om død og seksualitet, men sådan, at enhver tale om død og seksualitet - ligesom enhver tale om alt muligt andet - konstitutionelt set må forblive stum over for den dødens og seksualitetens strukturmessige realitet, som den selv frembringer. Hvor mange masker og forestillinger man end ifører døden og den seksuelle forbindelse, så kan dog hverken masker eller forestillinger eliminere den effekt, døden og den seksuelle forbindelse har i betydningsdannelsen som uoverstigelige huller eller grænser deri.

Disse huller eller grænser er afgørende i forbindelse med det, som jeg ovenfor kaldte orienteringer i signifiant-kæden, og de har endvidere at gøre med det, som Freud kaldte "den traumatiske kerne".

4

Det er frem for nogen Lacan, der - med sin teori om det reelle - har gjort opmærksom på traumeproblematikkens status i det psykoanalytiske felt. Teorien om det reelle er da også det, der muliggør en bestemmelse af selve psykoanalysens grundstruktur, dens rumlige strukturalitet.

Selv om denne eller en lignende teori ikke findes hos Freud, er det dog ham, der foretager de brud og de opdagelser, der gør teorien mulig og nødvendig; i den forstand må man sige, at hans indsats i forhold til Lacan er af større rækkevidde end Tycho Brahes indsats i forhold til Johannes Kepler.

Det er ikke mindst netop på spørgsmålet om traumatiserings status, at Freud for sit vedkommende foretager den teoretiske del af sit opgør med Jung. Udskriften af en central del af den såkaldte Ulvemandsanalyse - "Aus der Geschichte einer infantilen Neurose" - vidner herom.

Som titlen angiver, er det den infantile neuroses status, det nærmere bestemt drejer sig om. Sagen er jo den, at denne infantile neurose er noget, man møder i den voksnes analyseforløb, og ikke noget, hvis eksistens man har konstateret gennem et positivt (istisk) studie af børns udvikling. I første omgang forekommer derfor Jungs påstand om, at den infantile neurose består af forestillings-elementer, som den voksne tilbagefantaserer til sin barndom, at være en konsekvent antagelse, eftersom analysens her-og-nu status dermed fastholdes. Til sammenligning kunne det derimod se ud som et tilbagefald til en plat psykologisk udviklingsrealisme, når Freud for sit vedkommende insisterer på, at den infantile neurose skal dateres. Men også her er problemstillingen en ganske anden, hvis man fastholder det strukturgrundlag, hvorpå Freuds problemstillinger udvikles. Dateringen vedrører nemlig ikke et genetisk forløb, men et strukturelt forhold, som har med erindringen at gøre, og Freuds insisteren herpå viser, at han skelner mellem forestilling og association, hvilket ikke er tilfældet hos Jung.

Når Jung hævder, at dette, at analysanten placerer en scene i barndommen, skal forstås som en tilbagefantasering, begår han en homogenisering, der har flere sammenhængende konsekvenser. For det første tilsidesættes den **tidslighed**, der er forbundet med scenen, og dermed også selve **afstanden** mellem scenen og associationskæden. Og for det andet lukker denne homogene tekstlighed den sprække, hvor subjektet i dets singularitet dukker op som konstitutionelt spaltet subjekt. Subjektet bliver i stedet en præstrukturel størrelse, hvor strukturens betydningselement totaliseres og enhedsliggøres.

For Freud er det dog heller ikke en fortidig begivenhed i sig selv, der er traumatiserende, men derimod en begivenheds genopståen i erindringsform, og traumatiseringen består just i, at den ovennævnte afstand ikke længere fungerer. Fastholdes afstanden derfor ikke i analysen, vil der være stor mulighed for, at analysanten fastholdes i sin neurose.

Teoretisk må man derfor sige, at det hverken er begivenhederne eller erindringen, der skal sigtes på i analysen, men afstanden mellem associationskæden og det, der fremstår som sceneri. Det er ganske rigtigt, at dette sceneri ikke er en autentisk realbegivenhed, og at afstanden produceres i associationskæden og dermed tvinger til at sætte denne som ikke-hel, men dermed er der heller ikke nogen heling - d.v.s. en sidste og definitiv symbolisering - af det åbnede hul mulig. Der er med andre ord tale om et konstitutionelt træk ved den symbolske orden.

At en begivenhed ikke har betydning i sig selv, men først i kraft af, at den forbindes med et andet element i en symbolsk kæde, sætter begivenheden som et **tab** i den symbolske orden, i hvilken der alene er erindring og betydning. Erindringsakten er derfor på én gang indkredsning af og frembringelse af dette tab, d.v.s. af et uopfyldeligt hul i meningen. Det er det, der gør enhver søgen efter idealiserede komplementariteter - det, som Freud kaldte **tilfredsstillelser** på lystprincippet grundlag - til illusioner, der ganske vist som **forsøg** er mulige, men ikke reelt kan eliminere det, der fungerer "hinsides lystprincippet".

For betydningsdannelsen er det forbundet med den konsekvens, at hvor meget man end mener at orientere sig **fremad** mod stipulerede mål, som det drejer sig om at realisere, så er disse mål en **nachträglich** effekt, forstået på den måde, at opnåelsen af dem er forbundet med en henvisning tilbage i kæden - en henvisning, der godtgør, at pointen slet og ret bestod i at tilbagelægge vejen.

Det er denne grundlæggende viethed til **bedraget**, der er menneskets modus vivendi; men dette bedrag er vel at mærke et bedrag, der udstreger det som Menneske i enhver humanistisk, emancipatorisk og terapeutisk moraliserens forstand og henviser til en begærets etik som det, der understøtter subjektets spaltning og singularitet.

NOTER:

- 1) I den forbindelse kan det komme ud på et, om man har sin daglige gang i erkendelsesgratismens aktuelt mest indflydelsesrige akademiske missionshus - emancipationstemplet - eller om man laller rundt i karmaklubben, går til auraafpudsning eller for den sags skyld til egoopstramning på en øde ø, hvor man indfanger kaniner med bare næver for dernæst at bide nakken over på dem. I alle tilfælde er det kun en kombination af intellektuel afmagt og almindelig pyntesyge, der tilfredsstilles; kun kombinationsforholdet og dermed graden af subjektiv fortvivlelse synes at variere.
- 2) Når det er sagt, skal det dog understreges, at hele dette latterlige skue af larmende selvgodhed langt fra er identisk med den tænkning, Jung lagde frem. Men selve de tendenser, som i dag er udviklet ad absurdum, er dog til stede i Jungs tænkning, endog som helt afgørende konstitutionelle elementer.
- 3) Det er denne sammenknytning af **symbol, forestillingsaktivitet og det ikke-symboliserbare**, Jacques Lacan fremstiller som den borromenske knytning af **det symbolske, det imaginære og det reelle**.
- 4) Det er akkurat dette, at subjektets sandhed er knyttet til talen, der gør, at man med antagelsen af subjektets sandhed ikke havner i subjektivismen.
- 5) Psykiatri er som bekendt psykisk kur på medicinske betingelser. Derfor har psykiatri - ligesom i øvrigt psykologi - intet som helst med psykoanalyse at gøre.
- 6) Derfor er der strukturelt set heller ikke noget til hinder for, at jungianske analytikere kan optræde f.eks. i TV med deres kunster.